

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Illuminationer

Wassholm, Johanna

Published in:
Åbo Underrättelser

Publicerad: 25/08/2020

Document Version
(Referentgranskad version om publikationen är vetenskaplig)

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Wassholm, J. (2020). Illuminationer. *Åbo Underrättelser*, (25.8.2020).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Illuminationer

Vi går mot mörkare tider. Stämningen vid Aura å en varm augustikväll är kontinental, men snart följer en lång höst då dagarna blir allt kortare. För många blir det en lång väntan på det nordiska ljusets återkomst i vår.

I mörker efterfrågas ljus, en önskan som i olika skepnader skymtar fram mellan raderna i skildringar av 1800-talets Åbo. Det ordnas fyrverkerier, det vandras i fackeltåg, det tändes brasor vid stränderna och byggnader illumineras med transparenter och tablåer.

Många illuminationer var kopplade till nöjeställningar som tivoli, cirkus och teater. I andra fall var deras syfte att symboliskt göra den ryska överheten synlig i stadsbilden, precis som parader, processioner och kanonsalut. Överheten pockade också på uppmärksamhet i de otaliga kejsrerliga årsdagar – kröningsdagar, namnsdagar, födelsedagar och bröllopsdagar som undersåtarna förväntades fira. Därtill illuminerades staden när den ryska armén hade vunnit krigiska segrar. Så skedde exempelvis år 1813 då den ryska armén hade varit med om att segra Napoleon i slaget vid Leipzig. Som storfurstendömet huvudstad var Åbo vid den här tiden även residensstad för Finlands generalguvernör, som inbjöd stadens societet till bal för att fira segern.

Året 1866 fungerar som ett belysande exempel på hur illuminationer och andra symboler gjorde Åboborna uppmärksamma på sin ställning som kejsrerliga undersåtar. I början av mars firades årsdagen av Alexander II:s tronbestigning. Staden var illuminerad och länets guvernör ordnade bal med champagne för 300 inbjudna gäster. Följande månad firades kejsarens 48-årsdag med gudstjänst i ortodoxa kyrkan, militärparad och hedersvakt utanför den illuminerade teatern.

Födelsedagsfirandet sammanföll med Alexander II:s och kejsarinnan Maria Alexandrovnas 25-åriga bröllopsdag. De ryska truppernas musikkorps paraderade framför Porthanmonumentet och på kvällen vandrade stadsborna i procession till guvernörensresidenset i Akademihuset i ett fackeltåg som spred ”ett magiskt ljus öfver nejden”. I tåget deltog stadens bildningscirkel, sångföreningar, gymnasisterna och frivilliga brandkåren, vilka bad guvernören framföra hjärtliga lyckönskningar till kejsarparet på Åbobornas vägnar.

I liknande former firade man i slutet av 1866 med anledning av tronföljaren Alexander Alexandrovitj och den danska prinsessan Dagmars förlovning. Den novemberdagen hölls ämbetsverk och skolor stängda, fartygen i hamnen festflaggade och på kvällen vandrade finklädde Åbobor längs stadens illuminerade gator. För balen stod den här gången Danmarks konsul i Åbo, som representant för den blivande kejsarinnans hemland.

Alla tilldragelser bottnade inte i glädje. Mellan silverbröllopet och förlovningsdagen hann Åboborna i form av en tacksägelsegudstjänst även fira Alexander II:s räddning från mordförsök i Sankt Petersburg. Detta upprepades redan följande år då kejsaren klarade sig undan ännu ett attentat. Den här gången utfördes det i Paris, av en polack som var bestört över det brutala sätt på vilket Ryssland slagit ner det polska upproret några år tidigare.

En stor jubelfest firades 1880, med anledning av Alexander II:s 25-åriga regering. Liksom på andra håll i riket ställde Åboborna till med en veritabel folkfest. Inte bara staden, utan även alla järnvägsstationer mellan Åbo och Helsingfors var nu illuminerade. Glorifieringen av den populära kejsaren visste knappt några gränser. I hyllande tal lyfte man fram att Alexander, förutom att han avskaffat livegenskapen i Ryssland, hade reformerat storfurstendömet och garanterat ”förverkligandet av det konstitutionella statskicket i Finland”. Som storfurstendömet välgörare hade han sammankallat Finlands lantdag för första gången sedan 1809.

Jubelfesten firades även i Pargas, varifrån man inkom med en detaljerad rapport efter att Åbopressen hade uttryckt dubier kring ortens patriotiska nit. Och visst hade det både jublats och firats, med flaggning, vimplar och rosetter i kejsarliga färger, kanonsalut och fest med fosterländska sånger och champagne.

Följande år vände dock lyckan då Alexander II mördades i det femte attentatet han utsattes för. Nyheten nådde Åbo redan samma kväll och väckte bestörtning. Alexander III:s kröning 1883 firades ändå med processioner och illuminationer – och med stark tilltro till att han liksom fadern skulle respektera Finlands grundlag.

På 1890-talet fick sig tilltron till välvilligheten gentemot Finland dock allt fler törnar. I det bistra politiska klimatet höll finländarna fast vid sin glorifierande uppfattning om Alexander II som en garant för lag och rätt. Som stöd för uppfattningen restes 1894 den staty över

honom som fortsatt står kvar på Senatstorget i Helsingfors. Dagen för statyns avtäckning firades även i Åbo med folkfest. Och med en illuminerad stad.